

mind ami a demokráciákat illeti. Olvashatunk a közvetítő nyelvekről (pidgin), a gyarmatosítás nyelvi örökségéről (kreol), továbbá a társadalmi helyzet nyelvi tükröződését igazoló, szociolingvisztikai relevanciájú modellekről stb.

Az embereket, a nyelvvel egyáltalán nem foglalkozókat is, időtlen idők óta izgatja a nevek világa, a névadás. A tanulmány rámutat arra, hogy a névadás nem egyszerűen csak a divat, hanem a társadalmi-politikai folyamatok, változások függvénye is.

A rövidítés nem századunk találmánya, de eltűzött használata mindenképpen korunk jellemzője. „Előfordulásának gyakorisága különösen akkor nő meg — olvashatjuk —, amikor a politika, a hatalom megkísérli megszerezni a társadalmi tudat és annak verbális megjelenése, a nyelv fölötti ellenőrzést, illetve ott nő meg, ahol egy társadalmi berendezkedést egy töle alapjaiban különböző váltja fel” (155). A fejezet ezzel kapcsolatban egyrészt történeti áttekintést nyújt, másrészt jó néhány példát is hoz, különösen a totalitárius társadalmak abbreviatúrái köréből.

A nyelv, a kommunikáció és az interpretáció kutatásának jövőjéről. Kitekintés című (nyolcadik) rövid fejezet (161—166) idézet jellegű részleteket közöl egyrészt a humán kommunikáció kutatásának jövőjéről Petőfi S. János ismertetése alapján, másrészt egy Noam Chomskyval készült interjúból. Ami a humán kommunikáció kutatásának jövőjét illeti, a hangsúly napjainkban egyre inkább az oktatás, a különféle kommunikációs médiumok, az egyes intézmények, valamint a számítógépes és a kritikai alkalmazások területére helyeződik; ami pedig a Chomskyval készült interjút illeti, a hangsúly olyan részletekre kerül, amelyek a szerzők szerint „tovább mélyíthetik és árnyalhatják a nyelvről, a beszédéről és a gondolkodásról, az emberi természetéről való gondolkodásunkat” (163). Itt található az „Üzenet az űrbe” című ábra, azoknak az arannyal galvanizált alumíniumplaketteknek a képe, amelyeket a Pioneer űrszondák vittek magukkal a világűrbe. Így jut el a könyv a pápuák dobnyelvétől a Gutenberg-galaxis határáig, más szóval a nyelv kutatásának jövőjéig, esetleg a jövő nyelvének kutatásáig.

Befejezésül a következőket kívánom megjegyezni. A könyv önmagában természetesen nem elegendő a nyelv és a kommunikáció szerteágazó témakörében alaposabban elmélyülni szándékozók számára. A téma teljesebb megismeréséhez azonban kellő alapot nyújtanak egyfelől utalásai, másfelől bibliográfiai információi. *A Nyelvészeti Füzetek* 3. köteteként megjelent *Pápuáktól a Pioneerig* című munka ilyenformán széles körben használható segédeszköz, melynek anyagát valóban minden embernek illik vagy illenék tudnia és alkalmaznia.

D. Takács Rózsa

**Duchesne, Alain—Thierry Leugay: *Petite fabrique de Littérature*
Paris, Editions Magnard, 1984. 319 p.**

A *Petite fabrique de Littérature* című kötetben a nyelv alkalmazása kutatásának két megszállottja hívja az olvasót egy, az irodalmi formák világába vivő utazásra. Ennek az elsősorban tanulók és tanárok számára készült — de mindenki számára nyitva álló — könyvnek az a célja, hogy felfedeztesse az írás és olvasás sajátos ízét a nyelven és a

nyelvvel végrehajtott operációk útján, az irodalommal folytatott élénk dialógus keretében. Olvasni kíván tanítani annak érdekében, hogy írni tanuljunk, és írni annak érdekében, hogy olvasni tanuljunk. A könyv háttérében az írás 'kézműves' koncepciója áll, az a koncepció, amely Queneau, Perec és az OULIPO többi tagjának működése nyomán Franciaországban ma már hagyományosnak nevezhető. A nyelv oktatása a rajta végrehajtott transzformációk alkalmazása révén: „az oktatás — hangsúlyozzák a szerzők — a szövegekhez vivő jó vezető kell hogy legyen, e terminusnak abban az értelmében, amellyel az az elektromosságban rendelkezik”.

Egy olyan almanachként elgondolva, amelynek egyes szektorai a szövegekkel való 'játékok' különféle módjainak leírásait tartalmazzák (egy-egy napra vagy hétre felhasználandó 'dózisok'-ban — ahogy a szerzők mondják), a könyv a következő négy részből áll:

- ♣: egy A szövegnek egy A' szöveggé való átalakítása,
- ♦: egy B szövegnek a létrehozása egy A szövegből kiindulva,
- ♠: egy létrehozandó szöveg materiális aspektusára (significansára) irányuló szabályok,
- ♥: egy létrehozandó szöveg tartalmi aspektusára (significatumára) vonatkozó szabályok.

Az egyes részek sorrendje a didaktikai nehézség fokozatosan növekvő sorrendjét követi, és így vezet az írás kompetenciájának egyre nagyobb autonómiájához, többé-kevésbé ismert, elsősorban francia szerzők műveire építve. Egy már létező szöveg transzformálásából kiindulva, az íráshoz adva van egy olyan 'kalauz', amelyben nem rémít az üres oldal 'horror vacui'-ja.

♣ A könyv első részében a következő típusú ajánlott átalakítások bemutatása található.

Le Pastiche: Olyan érzelmi töltésű gyakorlat, amely egy adott, ismert író stílusa imitálásának a megkísérléséből áll. E stílus bizonyos aspektusainak kiemelése, a történeti kontextus megváltoztatása alapos megfigyelést tételez fel.

La Parodie: Egy stílusnak nem csupán imitálása, hanem ironikus szándékkal történő deformálása is. Ez a gyakorlat a választott alapszöveggel kapcsolatban bizonyos 'távolságtartási képesség'-et tételez fel.

Retouches: Egy középserű szöveg újrainírása a szöveg 'jobbá tétele' szándékával.

Textes homophones: Egy szöveg újrainírása anélkül, hogy megváltoztatnánk szavainak hangzó formáját, vagy olyan szöveg létrehozása, amely homofón kifejezéseket tartalmaz.

Suppressions (le caviardage): Egy szöveg tetszés szerinti (vagy bizonyos szabályokat követő) olyan megváltoztatása, amelyben az adott szöveget 'nem tartjuk tiszteletben'.

L'Expansion: Egy vagy több szó hozzáadása egy adott szöveghez; a kivonatkészítés ellentéte. „Egy vidám, felszabadító játék — mondják a szerzők —, amelyben az olvasott szöveg arra invitál, hogy folytassuk, kiegészítsük, esetleg hogy felfűjjük, mint egy léggömböt”.

Les Permutations: Egy szöveg azáltal történő átalakítása, hogy megváltoztatjuk benne bizonyos szavak, szócsoportok sorrendjét. Az OULIPO tagjai ebben is 'nagymeste-

rek': eredményeik minden esetben érdekesek, olykor meglepőek; e művelet végrehajtása által a nyelv sajátos szemantikai lehetőségei tárulnak fel.

Découpages (cut-up): Egy szöveg oszlopai, sorai, oldalai sorrendjének megváltoztatása 'személyes módon', újraalkotva ezt a sorrendet. Bármiféle szöveg újraolvasásának a megszokottól radikálisan különböző módja, amelyben az az ambíció dominál, hogy „a nyelvi elemek természetesnek feltételezett, de lényegében a konvenció hatalmi pozícióján alapuló elhelyezését szétromboljuk”.

Collage: Különbő szövegekből — könyvekből, újságokból, folyóiratokból, katalógusokból, prospektusokból stb. — származó szövegrészek egymás mellé helyezése, egymással való összekapcsolása (úgy, ahogy a kubisták, Braque vagy Picasso tették a festészetben).

La Méthode S + 7: Úgyszintén az OULIPO által kidolgozott technika, amely abban áll, hogy például egy szöveg minden egyes főnevét azzal a főnévvel helyettesítjük, amely azt az adott nyelv valamely adott szótárában 'hetedik'-ként követi. Ez a módszer természetesen nemcsak a főnevekre, hanem a mellénevekre, igékre stb. is alkalmazható, s természetesen megváltoztatható maga a „7”-es szám is.

La Litterature définitionelle: Egy szöveg valamennyi jelentős szavának a helyettesítése szótári explikációjával, majd ennek a műveletnek többszöri megismétlése. (Egy hat szóból álló mondatból például e módszer háromszori alkalmazásával egy körülbelül 180 szavas szöveg jön létre.)

Sens retournés et déplacés: Egy szöveg azáltal történő átalakítása, hogy benne bizonyos szavakat olyan más szavakkal helyettesítünk, amelyek értelme a helyettesített szavak értelméhez többé-kevésbé közel áll.

Le Texte farci: Egy adott szövegből egy új szöveg azáltal történő létrehozása, hogy annak bizonyos szavait például egy más szövegből vett szavakkal helyettesítjük. Ehhez az átalakításhoz sorolható a Queneau által javasolt, úgynevezett 'l'isovocalisme' is, ami abban áll, hogy egy szöveget magánhangzóinak megőrzésével alakítunk át egy másik szöveggé.

Le Rejeton: Két vagy három szöveg olyan jellegű összekapcsolása, mint egy copfban a hajtincseké. Az irodalomban gyakran előfordul különféle műfajok keveréseként is: Pierre Klossowski például egy erotikus jelenetet hoz létre latin grammatikai terminusok között, Maurice Roche egy kerékpárverseny rádióközvetítésének szövegét egy Liszt-szonáta méltatásának szavaiból alkotja meg.

Le Centon: Szöveget írni más szövegekből vett fragmentumokból úgy, hogy a keletkezett szöveg ne álljon közvetlen kapcsolatban a fragmentumokat adó szövegekkel. (Ez az operáció a *Collages* és a *Découpages* létrehozásának egyik változata.) Egyik lehetséges megvalósítása például az, hogy egy adott szerző szövegeiből válogatunk ki részleteket, és azok felhasználásával egy 'képzelt interview-t' készítünk a szóban forgó szerzővel.

Hommage à Queneau, hommage à Guénot: Szövegek létrehozása Queneau „Exercices de style” című művének példáját követve, vagy Guénot „Ecrire: Guide pratique de l'écrivain avec des exercices” című műve példáit modellül választva. Ez utóbbiban olyan szövegek találhatók, amelyek ismert irodalmi művek azáltal történő átalakításai, hogy megváltoztatják az eredeti mű korát, szereplőinek nemét stb.

♦ Míg az első rész kizárólag adott szövegek átalakításmódjainak bemutatását tartalmazza, a második részben az adott szövegek olyan kiindulópontul szolgálnak, amelyet mihamarabb magunk mögött kell hagyni. Itt az ajánlott gyakorlatok a következők.

Commencer: Például csupán egy elbeszélés kezdetének a megalkotása, a folytatásra való tekintet nélkül. Írni egy sort, egy bekezdést, egy oldalt, mindenkor kedvünk szerint. Italo Calvino (aki 'kültag'-ja volt az OULIPO csoportnak) „Se una notte un viaggiatore [Ha egy téli éjszakán egy utazó]” című könyve 'vonzereje' többek között a különféle történetek számos 'elkezdés'-ének megalkotásában áll.

La Lettre inductrice: Elképzelni, hogy ábécénk betűi 'piktogramm'-ák, és szöveget írni ezekből a 'kép-betűk'-ből kiindulva.

L'Inséminateur: Kiindulni egy szóból, és elérkezni egy másikhoz többszörös aszociációk útján, az egyes aszociációkat egyenként értelmezve. Ehhez a gyakorlathoz elengedhetetlen egy olyan szótár használata, amelyik az egyes szavakhoz szócsaládokat, etimológiákat, verbális kontextusokat, antonimákat stb. rendel. (Francis Ponge és George Perec számára a szótárak „álmokat ébresztő objektumok, a munka nélkülözhetetlen eszközei” voltak.) E módszer egyik változata egy létező szó 'fantázián alapuló értelmezés'-e, például „Kodak: a XVI. században Kurdistanban használt jogszabálygyűjtemény”.

Phrases-départ: Szöveget írni egy adott mondatból kiindulva.

Titres: Szöveget írni egy megadott 'cím'-hez. Ez „igen alkalmas eszköz a fantázia felébresztésére, egy eljövendő könyv megálmodására”. (A címek, mint tudjuk, a XIX. században terjedtek el, elsősorban kereskedelmi okokból.)

Textes à poursuivre: 'Ellopní' egy regény vagy elbeszélés kezdetét, és megpróbálni saját elképzelésünk szerint folytatni, vagy szöveget írni egy adott szöveg befejezéséhez.

La Reprise: Megírni egyéni elképzelés szerint egy olyan szöveg közepét, amelynek eleje és vége adva van.

La Page arrachée: Egy elbeszélés egy oldalát megírni úgy, mintha az egy elbeszélés egyetlen fennmaradt oldala lenne. Különösen alkalmas gyakorlat azok számára, akik épphogy elkezdtek írni tanulni.

Le Livre mangé par les rats: Írni néhány oldalt olyan módon, mintha azok egy elhanyagolt könyv egerek által kirágott oldalai lennének. [Lásd Weöres „Egérárgta mese” című művét — a fordító megjegyzése.]

Le Texte fendu: Hosszában kettévágni egy szöveget, eldobni a kettévágott szöveg egyik felét, és megpróbálni a megtartott felet kiegészíteni folyamatos szöveggé.

E második rész utolsó — különálló — szekciójának „Récractions [Játékok]” a címe, és ebben a következő gyakorlatok leírása található.

Le Hasard, les dés: Egy első kockadobással eldöntjük egy létrehozandó mondat szavainak a számát, majd a továbbiakkal az egyes szavak betűit, e folyamatot tetszés szerint megismételve. A véletlen ezenkívül például 'költemények' létrehozására olyan módon is felhasználható, ahogy azt Tristan Tzara ajánlja egy vers újságból tetszés szerint kivágott szavakkal való megalkotásához.

Jeux: Létrehozni egy olyan szöveget, amelynek struktúrája egy ismert játékét követi. Lewis Carroll „Alice Tükörországban” című művében például a sakkjáték játszik struktúráló szerepet.

Cartes: Szöveget írni egy kártyajáték kártyái alapján. A játékhoz egyénileg elkészí-

tett kártyák, például könyvekből, újságokból stb. kivágott képek is felhasználhatók. Ezeket a kártyákat össze kell keverni, majd húzni kell belőlük néhányat. Ezután meg kell próbálni írni egy olyan történetet, amelynek 'szála' a kihúzott kártyák sorrendjét követi. — Italo Calvino a „Castello dei destini incrociati [Az egymást keresztező végzetek kastélya]” című művét a tarokk kártyalapjaiból merített inspirációkat követve írta. „Azt hihetné valaki — hangsúlyozza az olasz szerző —, hogy ilyen kényszer alkalmazása nem eredményezhet mást, mint az írás szabadságának teljes megszüntetését; épp ellenkezőleg, egy ily módon meghatározott vezérfonal követésének kényszere arra serkenti a képzeletet, hogy annak valamennyi titkos forrását működésbe hozza.”

♣ A könyv harmadik, a létrehozandó szöveg materiális aspektusára (significancia) irányuló szabályokkal foglalkozó része a következő — szövegtulajdonságokat jelző — címszavak szerint van felépítve.

Le Lipogramme ou la lettre interdite: Minthogy a nyelv végső soron hangokból, illetőleg betűkből áll, ezek számos lehetőséget nyújtanak a kreativitásra. E lehetőségek egyike a *lipogramme*-k írása, azaz olyan szövegeké, amelyekben az ábécé egy vagy több betűjének az alkalmazása meg van tiltva. Georges Perec „La disparition [Az eltűnés]” című regényét olyan *lipogramme*-ként írta meg, amelyben a francia nyelv leggyakoribb magánhangzója az „e” nem fordul elő egyszer sem.

La Lettre imposée: Olyan szöveg tulajdonsága, amelyben csak egy vagy több előre meghatározott magán- vagy mássalhangzót jelölő betű fordul elő. Perec „Les Revenentes” című szövegében például magánhangzóként csupán az „e” fordul elő. Közel áll ehhez a gyakorlathoz az úgynevezett 'tautogramm'-ák írása, azaz olyan versek, amelyekben minden szó ugyanazzal a betűvel kezdődik. A tautogrammak érdekes példáját nyújtja Edoardo Sanguineti „Bisbidis” című könyve, amelyben minden betűhöz találhatók tautogrammatikus endecasillabák.

Les Sons répétés (más néven alliterációk és asszonáncok): Olyan szöveg tulajdonsága, amelyben bizonyos hangzók (hangzókombinációk) ismétlődnek. (Elméleti szempontból Nicolas Ruwet és Roman Jakobson foglalkoztak behatóan az ismétléseknek ezzel a típusával.) Az ilyen tulajdonságot mutató szövegek egyik legszélsőségesebb példája Bernard Réquichot festőnek a glosszoláliákhoz közel álló „Kulbutt'le coq” című szövege, amelyben a „k”, „b” és „t” betűk/hangzók dominálnak.

Le Nom caché: Olyan szöveg tulajdonsága, amelynek szavaiban (szavai között) egy név van elrejtve. Sok görög és latin vers annak a személynek a nevét tartalmazza rejtett módon, akihez a vers szól. (Saussure ezzel a jelenséggel kapcsolatban 'anagrammák'-ról beszél.) Ehhez a módszerhez sorolható az úgynevezett 'acrosticon'-ok létrehozása is, azaz olyan versek, amelyekben az egyes versek első betűiből áll össze egy név, ha azokat vertikálisan összeolvassuk. Akrosztichonok már a Bibliában is találhatók, például a 33. és a 118. zsoltárban.

Le Logorallie: Olyan szöveg tulajdonsága, amelyben előre kiválasztott szavak előre meghatározott sorrendben kell hogy előforduljanak, a folyamatos egymásutánt nem követelve meg. (A szövegfelépítésnek ezt a módját Queneau nevezte el így „Exercices de style” című művében.)

La Liponymie: Olyan szöveg tulajdonsága, amelyben egy előre meghatározott, nehezen nélkülözhető szó használata nincs megengedve: például valamely segédigéé vagy olyan kötőszóé, mint a „minthogy” vagy olyan kérdőszavaké, mint „ki/kicsoda”, „mi/micsoda” stb.

Les Mots répétés: Olyan szöveg tulajdonsága, amelyben egy vagy több előre meghatározott szó ismétlése van megtiltva, vagy csak igen-igen ritka előfordulása van megengedve.

D'une phrase a l'autre (mondatok logorallye-je): Olyan szöveg tulajdonsága, amelyben előre meghatározott mondatok, előre meghatározott sorrendben kell hogy előforduljanak, a folyamatos egymásutánt nem követelve meg. Ilyen szöveg például La Fontaine „Rondeau redoublé” című verse, amelyben az első négysoros versszak egyes sorai a következő versszakok utolsó soraiként az eredeti sorrendet követve egyenként újra megjelennek.

Dispositions: la page, le volume: Olyan szöveg tulajdonsága, amely a könyv lapjaiban előre meghatározott — általában nem konvencionális — terv szerint van elhelyezve. Ilyen szöveg például St. Mallarmé: „Un coup de dés” című műve.

Calligrammes: Olyan szövegek — általában versek —, amelyeknek szavai vagy betűi olyan tipografikus képet formálnak, amely több-kevesebb kapcsolatban áll a szóban forgó szöveg tartalmával. Magát a „calligramme” szót Apollinaire alkotta meg 1918 körül. A legelső kalligramma írója az eddigi feltevések szerint Simmias di Rodi az i. e. III. századból. Számunkra, 'nyugatiak' számára különösen érdekesek az arab nyelv jeleiből létrehozott kalligrammák, főleg az 'Allah' nevét tartalmazó úgynevezett „Bismala” különféle formái.

Rythme: Olyan szöveg tulajdonsága, amely előre meghatározott ritmusképletet, illetőleg hangsúly-, szünet- és szótagtípus eloszlást követ. Realizálása igen gyakori a költeményekben, de megtalálható reklámszövegekben, sőt politikai diszkurzusokban is.

Soavez breſs: Szövegek rövid terjedelmét megkívánó felhívás. A rövid szövegek különösen kedveltek voltak az ókorban. Bizonyos műfajok a rövidsége épültek; ilyen például a 'szentencia', a 'maxima', a 'közmondás' műfaja. A rövid költemények magasrendű példái a japán haikuk, amelyek a X. században keletkeztek, és olyan költők tevékenysége révén váltak tradicionális formává a japán költészetben, mint például Basho és Kobayasi. A haiku három (egy 5, egy 7 és ismét egy 5 szótagú) sorból áll, jellemzője a valóság Zenhez kötődő szemlélete.

Polyglossie: Olyan szöveg tulajdonsága, amelyben egyidejűleg több nyelv kerül alkalmazásra.

Textes combinatoires: Olyan szövegek tulajdonsága, amelyek az olvasó számára több 'olvasási irány' választhatóságának lehetőségét nyújtják. Az ebbe a csoportba sorolható szövegek egyik igen érdekes példája Queneau „Cent mille milliards de poèmes” című műve, amelyben tíz adott szonett sorai kombinálhatók 100.000 milliárd féle módon.

♥ Ha az előzőkkel ellentétben figyelmünket a létrehozandó szöveg tartalmi aspektusára (significatumára) kívánjuk fordítani, a negyedik (s egyben utolsó) részben erre vonatkozóan megfogalmazott tulajdonságok leírását találjuk, a következő tematikus elrendezésben.

Le Texte libéré: Mind formáját, mind tartalmát illetően 'szabad' szöveg tulajdonsága. Azaz: ennek jegyében ki-ki olyan szöveget írhat, amilyet akar, és úgy, ahogy akarja. E módszer iskolai alkalmazásának egyik fő propagátora Célestin Freinet (1896—1966) volt.

La Rédaction: Olyan szöveg tulajdonsága, amelynek létrehozását egy előre megadott cím 'irányít'-ja. Az iskolában alkalmazott azon szövegalkotó módok egyike, amely

a tanulóknak nem kis nehézséget okoz, mert nem birtokolják kellőképpen az ilyen jellegű szöveglétrehozás technikáját.

Des sujets qu'on fabrique soi-même: Olyan szöveg tulajdonsága, amelynek létrehozásához előzetesen maguk a tanulók alkotnak címet. Ennek a szövegalkotó módnak az alkalmazása is elterjedt az iskolai gyakorlatban: ha maguknak a tanulóknak kell címet kitalálniuk, általában fantáziáról, könnyedségről és kreativitásról tesznek tanúságot.

Hypothèses: Olyan szöveg tulajdonsága, amely létrehozásának az alapját egy, világra vonatkozó, sajátos elképzelés, feltevés képezi. Például: Milyen lenne a világ cipők nélkül? Mi lenne, ha a vízért annyit kellene fizetni, amennyit az alkoholért? Mi lenne, ha mindnyáján süketekké válnánk? (Ez az előírás közel áll a 'tudományos fantasztikus regények' struktúráját jellemző tulajdonságok megköveteléséhez.)

Textes extravagants: Olyan szövegek, amelyek nem követik a köznapi logika, a köznapi felfogás szabályait.

Inventaires futiles: Olyan szöveg tulajdonsága, amely szokatlan dolgokat, eseményeket — köztük teljesen lényegteleneket is — egészen egyéni módon vesz leltárba. A cél nem konvencionális nyelvi szituációkkal és tartalmakkal való találkozás. Perc „Je me souviens” című művében 480 — részben szigorúan személyes — 'emléket' sorol fel, és a könyvet befejező üres oldalakkal arra invitálja az olvasót, hogy folytassa ezt a felsorolást.

Dictionnaires: Olyan szövegek, amelyek tetszés szerint kiválasztott szavakhoz rendelnek szótári értelmezéseket.

Faux proverbes: Olyan szövegek, amelyek (nem létező) közmondásokat mutatnak be, keletkezésük rövid leírásával, megokolásával.

Parallèles: Olyan szöveg tulajdonsága, amely egy tárgyat vagy személyt mutat be, egy teljesen más célra szolgáló szótár szókincsének felhasználásával. E könyv egyik szerzője, Thierry Leguay borászati terminológiát használva mutat be példaként egyes írókat úgy, mintha borok volnának.

Paradoxes: Olyan szöveg tulajdonsága, amely annak ellenkezőjeként mutat be valamit, mint ami valójában. Erre egyik lehetőség a tagadó formák használata. A humorista Art Buchwald nevéhez fűződik például az „En sohasem...” című játék, amelyben a játékban résztvevők úgy sorolnak fel magukra vonatkozóan dolgokat, mintha mindenki másra érvényesek volnának, csak őrájuk nem. A másik lehetőség abban áll, hogy a valóság valamely darabját ellentétére fordítva mutatjuk be.

A negyedik rész „Sur l'imaginaire” címmel ellátott, önálló szekciójában a következő szövegtulajdonságok leírásával találkozunk.

Vies imaginaires: Olyan szövegek tulajdonsága, amelyek egy kitalált személy életét (vagy legalább annak valamely periódusát) mutatják be 'életrajz' formájában. Gilbert Lascault író „Enfances choisies” című műve például ismert személyiségek (tudósok, politikusok, művészek) gyerekkorára vonatkozó, kitalált történeteket tartalmaz. Ehhez a szövegtípushoz tartoznak továbbá olyan kitalált szerzők művei, mint például a Borges által létrehozott Pierre Ménard. Számos író — köztük például Nabokov, Bonnefoy és Philip Roth is — alkalmazta ezt a technikát fikcionális művek létrehozására.

Animaux et personnages inventés: Olyan szövegek tulajdonsága, amelyek imaginárius lények leírását tartalmazzák.

Des pays qui n'existent pas: Olyan szöveg tulajdonsága, amelyek imaginárius országok precíz leírását tartalmazzák, csodálatos események színhelyévé téve azokat. Italo

Calvino például a „Le città invisibili [A láthatatlan városok]” című művében teljes egészében fantázia szülte városokat mutat be, amelyek azonban nagyon hasonlítanak a mi ’lakhatatlan, modern városaink’-ra. Gyakran az ’imaginárius’ a legalkalmasabb mód a valóság megközelítésére.

Langages imaginaires: Olyan szövegek tulajdonsága, amelyekben egy kitalált nyelv jelentős szerepet játszik. Minthogy ez a technika a nyelv működésének beható ismeretét kívánja meg, az íráskészség (írásművészet) fejlesztésének igen alkalmas eszköze.

Befejezésül meg kívánjuk említeni, hogy 1988-ban — ugyancsak a Magnard Kiadónál — megjelent e műnek egy ugyanazon szerzőktől származó, második kötete is *Lettres en folie* alcímmel. Ez a kötet a különféle technikákat és játékos szövegtípusokat lexikonszerűen, ábécérendben sorolja fel.

Terry Olivi
[Olaszból fordította Petőfi S. János]

Petőfi, János S.—Sergio Cicconi (a cura di): *Sistemi segnici e loro uso nella comunicazione umana. 2. La filosofia del linguaggio e la comunicazione umana multimediale.* (= *Quaderni di ricerca e didattica XIV*). Università di Macerata, Dipartimento di Filosofia e Scienze umane, 1995. 190 p.

A *Sistemi segnici e loro uso nella comunicazione umana* [Jelrendszerek és a humán kommunikációban való használatuk] főcímű sorozat kötetei azt a célt szolgálják, hogy a Maceratai egyetem filozófia szakos hallgatóinak ’kalauz’-ul szolgáljanak a kommunikáció szemiotikai-nyelvfilozófiai tanulmányozásához.

A jelen kötet a következő írásokat tartalmazza.

A *Tanulmányok* szekcióban egyrészt egy-egy írást a multimediális kommunikátumok elemzésében szerepet játszó három tipológiáról: Hartmut Schröder az „Aspetti semiotici dei testi multimediali” című írásában a jelrendszerek, J. S. Petőfi a „Tipologia di situazioni comunicative” című írásában a kommunikációs situációk, Paolo Teobaldelli a „Tipologia dei comunicati multimediali” című írásában pedig a multimediális kommunikátumok tipológiai kérdéseivel foglalkozik. A szekciót Sergio Cicconi „Gli ipertesti e la comunicazione multimediale” című, a hipertextusok néhány aspektusát tárgyaló írása zárja.

A *Recenziók* szekcióban Marcello La Matina írása található a multimediális kommunikáció ismert (nyelv)filozófusa, Nelson Goodman koncepciójának néhány aspektusáról.

A *Bibliográfia* szekcióba felvett bibliográfia az általános szemiotikáról az első kötetben megkezdett bibliográfia folytatása, s elsősorban olasz nyelvű szemiotikai publikációk adatait tartalmazza.

A *Repertórium* szekció első bemutatandó könyvként M. Dascal et alii (eds.) *Sprachphilosophie: Ein Internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung* címmel a de Gruyter Kiadónál megjelenés alatt álló műnek (az első kötet 1992-ben jelent meg, a